

Celosvětová mapa odhaluje skrytá ohniska kontaminace nebezpečnými chemickými látkami. Česká republika není výjimkou

29.4.2025 - | Arnika

Lokalita znečištěná POPs je místo, kde se tyto látky vyskytují v koncentracích přesahujících přirozené pozadí, čímž představují potenciální riziko pro lidské zdraví a životní prostředí. Většina národních legislativ klasifikuje místo jako kontaminované, pokud znečištění výrazně poškozuje lidi, ekosystémy, vodní zdroje nebo jiné příjemce. Kontaminace může pocházet z průmyslové činnosti, používání pesticidů, likvidace odpadu nebo jiných lidských činností vedoucích k akumulaci nebezpečných látek v půdě, vodě nebo vzduchu. Jsou však země, které takovou legislativu dosud nemají.

Mapa, zveřejněná na počátku zasedání Stockholmské úmluvy, identifikuje více než 70 kontaminovaných lokalit po celém světě, včetně průmyslových areálů zasažených pesticidy, PFAS a dalšími vysoce toxickými látkami, ale také míst, kde je znečištění spojeno s odpady, včetně plastů. Během jejich spalování se do životního prostředí dostávají nebezpečné látky dlouhodobě v něm setrvávající (POPs).

Jindřich Petrlík, vedoucí autorského týmu mapy z programu Toxické látky a odpady organizace Arnika, zdůrazňuje závažnost situace: *„Nová mapa ukazuje pokračující globální problém s POPs, které patří mezi nejnebezpečnější chemické látky vznikající lidskou činností, ať už záměrně anebo jako vedlejší produkty v chemické výrobě, metalurgii anebo při spalování odpadů. I když některé z nich již nejsou vyráběny, zanechávají dědictví ve formě kontaminovaných míst, která je třeba vyčistit, jinak zůstanou trvalými zdroji znečištění. Řada našich studií zpracovaných v průběhu posledních dvaceti let ukázala, že POPs ve znečištěných místech dlouhodobě vstupují i do potravního řetězce. Pokud dané lokality nebudou sanovány, čekají nás pokračující rizika pro naše zdraví i zdravé prostředí potřebné k životu.“*

Mapa ukazuje jen několik z desítek či stovek tisíc lokalit kontaminovaných POPs po celém světě, které stále představují hlavní zdroje znečištění. Není zamýšlena jako komplexní přehled, jejím cílem je ukázat, jaké podoby mohou mít místa kontaminovaná POPs: mohou to být staré opuštěné chemické závody, zastaralé sklady pesticidů, malé spalovny zdravotnických odpadů, kontaminace tzv. „věčnými chemikáliemi – PFAS“ a mnohé další typy průmyslových lokalit.

Jak jsme na tom v Česku?

Jako konkrétní příklad z České republiky uvádí mapa například znečištění polychlorovanými bifenylly (PCB) v sedimentech Labe v Ústí nad Labem, způsobené opravou železničního mostu natřeného barvou obsahující PCB, a také trvající kontaminací v areálu ústecké Spolchemie. Dalším znepokojivým příkladem z České republiky je odkaliště Lhotka u Pardubic a jeho okolí, kde vedlo historické i současné vypouštění průmyslových odpadních vod ze Synthesie a místní nezabezpečené skládky k překročení bezpečnostních limitů pro PCB, DDT, HCH, PBDE, PCDD/PCDF a dechloran plus (DP). Mapa také upozorňuje na rozsáhlou kontaminaci dioxiny, lindanem a dalšími POPs v areálu chemického závodu Spolana Neratovice, které bylo důsledkem desítek let výroby pesticidů a chlóru. Sanace velké části areálu probíhala pomocí nespalovací technologie - zásaditého katalytického rozkladu - a jako taková může sloužit jako dobrý příklad. Nedávné analýzy ale varují před možnou novou kontaminací a ukazují, že zejména v odpadech z bývalé výroby chloru/PVC

vysoké koncentrace POPs přetrvávají.

Alarmující znečištění na všech kontinentech

Zahraniční příklady zahrnují vysoké koncentrace PCB zjištěné v Mexiku v půdě a krvi dětí žijících poblíž továrny na kondenzátory obsahující PCB. Stejně látky zřejmě kontaminovaly i Camp Century, bývalou vojenskou základnu USA v Grónsku. Ve Vietnamu je za nejvíce kontaminovanou lokalitu v zemi považována bývalá letecká základna Bien Hoa, a to v důsledku skladování bojové látky Agent Orange a další průmyslové činnosti, což vedlo k vysokým koncentracím dioxinů v potravinách a v krvi místních obyvatel. V Akkře v Ghaně bylo na šrotišti elektroodpadu a vraků aut zjištěno vysoké množství PCB, dioxinů a dalších toxických látek. V Lake Charles v Louisianě (USA) vedlo znečištění dioxiny z petrochemického průmyslu k vysokým koncentracím POPs v krvi místních obyvatel a vejcích z domácích chovů. V belgickém Zwijndrechtu se v důsledku provozu výrobního závodu na PFAS společnosti 3M našly vysoké koncentrace těchto látek v ovzduší, podzemní vodě a zemědělských produktech. Později byla u místních obyvatel zjištěna vysoká koncentrace PFAS v krvi, což vedlo k zákazu prodeje vajec a zeleniny z této oblasti.

Vzhledem k těmto znepokojivým faktům organizace IPEN a Arnika naléhavě vyzývají k přijetí nové směrnice Stockholmské úmluvy, která by poskytla státům účinné nástroje a postupy pro mapování, řízení a sanaci kontaminovaných lokalit s využitím technologií, které nevytvářejí nové POPs. Potřebná je také implementace vhodných politických, právních a finančních rámců pro komplexní řešení tohoto globálního problému. *„Je důležité podporovat likvidaci těchto zátěží s použitím technologií, ve kterých nedochází ke vzniku nových POPs jako jsou například dioxiny. Těm se coby alternativě ke spalovnám bude věnovat i diskuzní panel připravený Arnikou na závěr jednání v Ženevě pod názvem Spalování odpadů a trojitá planetární krize,“* říká Nikola Jelínek, odbornice na toxické látky a odpady z Arniky, jež se podílela na tvorbě mapy a účastní se osobně jednání v Ženevě.

(Pro více informací kontaktujte tiskového mluvčího Arniky Luboše Pavloviče, Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript., +420 606 727 942)

<https://arnika.org/o-nas/tiskove-zpravy/celosvetova-mapa-odhaluje-skryta-ohniska-kontaminace-nebezpecnymi-chemickymi-latkami-ceska-republika-neni-vyjimkou>